

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ

Reformatio in peius v řízení trestním.

Dr. Karel Gerlich (Brno).

Jedna z hlavních zásad trestního práva: »in dubiis pro reo — in dubiis mitius«, jest po stránce formální provedena v řízení trestním, t. zv. zákazem reformationis in peius. Zásada prve uvedená se tu uplatňuje v tom směru, že jsou-li tu dva různé názory dvou rozdílných soudů o způsobu potrestání provinilce, má se uplatnití mírnější z nich a to tak, že rozhoduje-li druhý soud, ať již v cestě instanční neb i tentýž soud znovu, o uložení trestu, jež již jednou bylo vysloveno, nesmí za jistých podmínek uložiti trest přísnější než soud prvně rozhodující.

Reformatio in peius jest institutem trestního práva procesního, který má zabrániti tomu, aby obava před eventuelním uložením většího trestu nezdržovala obžalovaného od podání zmateční stížnosti, pokud se týče odvolání.¹⁾ Jest pak také důsledkem zásady: »iudex ne procedat ex officio«, zákazu jíti ultra petitum, a uplatňuje se tu i částečná právní moc rozsudku. § 267 tr. ř. a jemu odpovídající zmatek č. 8 § 281 tr. ř. ustanovují, že soud sborový jest vázán návrhy žalobcovými tak, že nemůže uznati obžalovaného vinným činem, ohledně kterého to nebylo veřejným žalobcem navrženo. Soud druhé stolice pak může podle § 290 a § 295 tr. ř. zabývati se rozsudkem prvé stolice, až na výjimky ustanovené zase ve prospěch obžalovaného, jen pokud jest stížností neb odvoláním napaden. Ohledně oně částí, ve které včasným opravným prostředkem napaden nebyl, nabývá rozsudek právní moci a nelze jej změnit. Rozsudek nabývá však také právní moci vůči té procesní straně, která proti němu nepoužila opravných prostředků vůbec, neboť soud druhé stolice může napadený rozsudek změnit jen v mezích návrhů stěžovatelových (§§ 290 a 295).

Ullman²⁾ vykládá věc tak, že je-li vyššímu soudci jen v případech zákonem výslovně připuštěných dovoleno zakročovati ve prospěch obžalovaného vedle stížnostních bodů k plat-

¹⁾ Tak také dr. Josef Průšek: Čsl. řízení trestní, Praha 1921, str. 162.

²⁾ Dr. Emanuel Ullman: Lehrbuch des oester. Straiprocessrechtes, Innsbruck 1882, str. 762.

nosti přivedených, tím méně může tento soudce připustiti k jeho škodě změnu práva rozsudkem pravoplatně určeného a působiti ve prospěch odpůrce. Pro rozsudek svědčí presumpce správnosti a nabývá prohlášením (relativně) právní moci vůči protivníkovi, který proti němu nebrojí. Proto chybí vyššímu soudci příležitost k zakročení ve prospěch protivníkův. Z tohoto hlediska vyplývá zákaz reformationis in peius, bylo-li použito opravného prostředku toliko ve prospěch obžalovaného. Tento zákaz platí i tehdy, když vyšší soudce jest toho názoru, že rozsudek nevyhovuje ve všech bodech právu hmotnému, ježto »ohled na právo materiální také v procesu trestním nemůže jíti tak daleko, aby se pro nešetření práva formálního opustila jistota formy a autorita rozsudku«.

Motivy zákona ³⁾ vykládají reformaci in peius také jako prostředek, který má sprostiti obžalovaného obavy před vyšším trestem při odvolání. Nespravedlivě odsouzený má jistě při vědomí své nevinny zcela oprávněnou obavu, že také nový výrok pro nějaký nový přehmat může dopadnouti k jeho škodě a nechce proto riskovati další zhoršení svého postavení, neboť ztratil již zcela důvěru pro spravedlnost. Zákaz reformationis in peius jest pouze zákazem křivdy, zákazem zhoršení postavení obžalovaného; nepřekáží soudci v tom, aby výrok přízpůsobil skutkovému zjištění a právnímu posouzení podle svého přesvědčení, ukládá mu však jen další omezení ve výměře trestu, než jaká obsahuje trestní zákon. >

Zákaz reformationis in peius upravují §§ 290 (2), 293 (3), 295 (2), 359 (4) a 477 (2) tr. ř. Všechny tyto případy trestním řádem upravené lze zařaditi ve čtyři skupiny.

Především jde o případy, v nichž soud zrušovací rozhoduje o trestu následkem zmateční stížnosti, byly-li soudem první stolice všechny skutečnosti pro nálezhodné zjištěny. Byla-li zmateční stížnost podána jen ve prospěch obžalovaného, nemůže mu soud zrušovací uložiti větší trest, než který jest vysloven v rozsudku, jemuž se odporuje [§ 290 (2)]. Zákon jde tu ve snaze po pokud možno mírném potrestání pak ještě dále a stanoví v odstavci (1) § 290, že přesvědčí-li se soud zrušovací při zmateční stížnosti kýmkoliv podané, že bylo trestního zákona v neprospěch obžalovaného nesprávně použito, anebo že tytéž důvody, na nichž se zakládá jeho opatření ve prospěch jednoho obžalovaného učiněné, jsou ku prospěchu také některému spoluobžalovanému, který zmateční stížnosti nepodal, má z úřední povinnosti postupovati tak, jako by dotčený důvod zmatečnosti byl uplatňován.

Druhou skupinu tvoří případy, v nichž soud zrušovací vyhověl zmateční stížnosti podané jenom ve prospěch obžalovaného a zrušil rozsudek první stolice. Pro rozsudek vynesený v no-

³⁾ Ullmann, Lehrbuch, str. 826.

vém řízení pak platí zákaz reformationis in peius ustanovený v § 290 (2) [§ 293 (3)]. Tento zákaz reformationis in peius platí však i pro případ, že rozsudek okresního soudu byl jako zmatečný zrušen odvolacím soudem a přikázán k novému rozhodnutí soudu sborovému. Stalo-li se tak jen k odvolání obžalovaného a bez návrhu veřejného žalobce, nesmí sborový soud novým rozsudkem uložit obžalovanému trest přísnější, než vynesena byl zrušeným rozsudkem soudu okresního. Tak rozhodnutí Vážný 12.

Případy druhé skupiny se mohou však komplikovati tím, že vedle zmateční stížnosti ve prospěch obžalovaného je podáno odvolání v jeho neprospěch. V tom případě nastupuje ustanovení o devoluci rozhodování o odvolání na soud zrušovací (§ 296 tr. ř.). Potom již nelze mluvit o zmateční stížnosti jen o m ve prospěch obžalovaného, neboť se nám tu u zrušovacího soudu střetnou k společnému rozhodnutí zmateční stížnost i odvolání. Proto nelze na tyto případy, když bylo použito dvou opravných prostředků, jednoho ve prospěch a druhého v neprospěch obžalovaného, vztahovati ustanovení § 293 (3), pokud se týče § 290 (2) a soud první stolice tu může ustanoviti v novém rozsudku trest přísnější, neboť zákazem reformace in peius v takovém případě již vázán není. Ohledně otázky, zda odvolání v neprospěch obžalovaného podané vedle zmateční stížnosti ve prospěch obžalovaného musí býti též materiálně oprávněným, či stačí-li jeho formální bezvadnost, platí nyní dle plenárního rozhodnutí z 29. října 1928 pres. 1490-28, Vážný 3310, že byli-li na zmateční stížnost podanou (jen) ve prospěch obžalovaného zrušen rozsudek prvního soudu a po novém hlavním přelíčení vynesena v první stolici rozsudek nový, může jím obžalovanému bez porušení zákazu reformace in peius uložen býti trest přísnější než v původním zrušeném rozsudku, jestliže tento byl napaden též v neprospěch obžalovaného odvoláním formálně bezvadným. Stanovisko zaujaté zrušovacím soudem v uvedené právní větě dlužno plně schvalovati, neboť též zákaz reformationis in peius jest institutem ryze formálním, ježto je budován na právu procesním, jak již v úvodě zde uvedeno, a dlužno tedy i všechny jeho procesní předpoklady řešiti rovněž s hlediska jen formálního. Otázka, zda odvolání veřejného žalobce jest důvodným, jak toho žádají rozhodnutí Vážný 1950 a 2102, nemůže tu míti žádného významu, nehledě ani k tomu, jak by se tato důvodnost zjišťovala. Soud zrušovací se odvoláním po zrušení rozsudku první stolice z důvodů formálních již nezabývá a nelze tu přece příznati soudu první stolice právo zkoumati důvodnost odvolání čelícího proti jeho vlastnímu rozsudku a adresovaného soudu zrušovacímu. >

Třetí skupinu případů, na něž dopadá zákaz reformace in peius, upravují §§ 295 (2) a 477 (2) tr. ř. Ustanovení ta vztahují se na případy odvolání k sborovému soudu II. stolice. Jde tu o zákaz reformationis in peius v jeho ryzí podobě, neboť se tu

soud nezabývá ničím jiným než odvoláním a je-li toto podáno jedině ve prospěch obžalovaného, nemůže mu uložití trest přísnější, nýbrž pouze mírnější nebo potvrditi rozsudek prvé stolice.

Konečně neschází reformace in peius ani v ustanoveních o obnově řízení. Podle § 359 (4) a § 480 (1) nemůže býti uložen novým rozsudkem těžší trest, byla-li obnova řízení povolena jenom ku prospěchu obžalovaného.

Mluví-li se o reformaci in peius, jde vždy o materiální stránku soudního rozhodnutí, tedy hlavně o uložení trestu. Nutno však připomenouti, že i ve směru formálním platí zákaz reformationis in peius při rozhodování o zmatečné stížnosti jen ve prospěch obžalovaného podané v tom, že zrušovací soud může přihlížeti toliko ke zmatkům, jichž stěžovatel se dovolává (§ 290 tr. ř.). Ustanovení toto ovšem platí obecně i pro zmatečné stížnosti v neprospěch obžalovaného, takže v těchto případech o reformaci in peius mluvit nelze.

Všechna zákonná ustanovení reformací in peius upravující, hlavně §§ 290 (2), 295 (2), 359 (4) a 477 (2), mluví jen o větším nebo přísnějším »trestu«, který obžalovanému nesmí býti uložen. Z toho se dovozuje, že zákaz reformationis in peius platí pouze pro výrok o trestu a že vůbec se nevztahuje na výrok o vině a že přísnější kvalifikace činu jest přípustná.⁴⁾ Takto všeobecně však usuzovati nelze a nutno vzít v úvahu i důsledky této přísnější kvalifikace. Jest sice pravda, že v uvedených případech soud není nikterak vázán zákazem reformationis in peius tak, aby při rozhodování o opravném prostředku nebo případném novém řízení nepodřadil skutek pod přísnější předpis trestního zákona, než soud prvé stolice resp. soud prve rozhodující, pod kterýžto předpis skutek správně náleží. Tento názor zastávají také rozhodnutí Vážný 1811 a 2018, dle nichž zákaz reformationis in peius se nevztahuje na otázky viny a Vážný 2407, dle něhož nejde o reformaci in peius, hodnotí-li nalézací soud průvodní materiál jinak než soud, který původně ve věci rozhodl, a není v tomto případě vázán rozhodnutím zrušovacího soudu, jenž rozhodoval na základě původně zjištěného skutkového stavu. Avšak ve všech těchto případech, i když soud není co do výroku o vině zákazem reformationis in peius vázán, přece jest jím vázán při stanovení trestu a nemůže uložití trest přísnější ani tehdy, když kvalifikoval čin přísněji než soud první, jehož uložení trestu jest mu nejzazší mezi pro nové uložení trestu dle nové přísnější kvalifikace činu.⁵⁾

Co se pak týče otázky, co vše sluší zahrnovati pod reformaci in peius, tu jde v prvé řadě o trest. Jest pak v to zahrnouti též všechny výroky vůbec k trestu se vztahující, zejména rozhodnutí o podmíněném odkladu trestu, rozhodnutí

⁴⁾ Tak Miřička. Trestní řízení, Praha 1925, str. 128.

⁵⁾ Stejně Kallab-Herrnritt: Trestní řád čsl., Praha 1925, komentář k §u 290(2) na str. 265.

o započítávání vyšetřovací a zajišťovací vazby, zostření trestu, stejně pak i zákonné důsledky potrestání. Nemůže tedy na příklad býti odsouzenému odňat podmíněný odklad trestu, byl-li mu povolen v prvném rozsudku, který byl napaden pouze jeho opravným prostředkem. Tak také rozhodnutí Vážný 1797 praví, že se jedná o reformaci in peius, uznal-li soud v novém rozsudku, k němuž došlo následkem zmateční stížnosti obžalovaného samého, že se mu podmíněný odklad výkonu trestu nepovoluje, ač mu zrušený rozsudek odklad ten povolil a ač v novém rozsudku uznáno zase na týž trest jako v rozsudku zrušeném. K tomu sluší dodat, že také i v případě, kdyby soud v novém rozsudku sice snížil výměru trestu, ale proti původnímu rozsudku by nepovolil podmíněný odklad trestu, by o reformaci in peius šlo. Na toto stanovisko se postavil nejvyšší soud v rozhodnutí Vážný 1811, v němž praví, že trest peněžité pokuty bezpodmínečně uložený jest přísnějším, než podmíněný trest na svobodě. Pro správnost tohoto názoru svědčí také ostatní ustanovení zákona. Odst. (2) §u 1. zák. ze 17. října 1919 č. 562. Sb. z. a n. o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění ustanovuje, že když vinník se osvědčil v době zkušební, pokládá se za to, že nebyl odsouzen. Jistě pak je příznivějším podmíněný trest na svobodě, který se event. nemusí odpykat a který zanechá odsouzeného občansky bezúhonného, než bezpodmínečný trest peněžité pokuty, kterou odsouzený zaplatiti musí v každém případě a která nese s sebou zákonné důsledky poznamenáním v trestním rejstříku. Také některé vedlejší podmínky podle zákona o podmíněném odsouzení mohou modifikovati různě uložení trestu, který se pak jeví přísnějším nebo mírnějším. Tak zejména ochranný dozor, obmezení co do způsobu života neb místa pobytu, uložení náhrady škody neb zadostiučinění jako podmínka podmíněného odkladu trestu dle § 4 zákona způsobuje větší přísnost trestu, než jest podmíněné odsouzení bez podobné podmínky. Posledně uvedenou podmínkou se již také v této souvislosti zabýval nejvyšší soud v rozhodnutí Vážný 3104: neobsahoval-li rozsudek zrušený k zmateční stížnosti podané jen ve prospěch obžalovaného výroku, že jest podmíněné odsouzení závislé na podmínce zadostiučinění podle §u 4 zák. o podmíněném odsouzení, stal se uložení tohoto zadostiučinění v novém rozsudku trest v něm uložený přísnějším (§ 290 (2) tr. ř.), jeho vyslovením byl porušen předpis odst. (3) §u 293 tr. ř. a opodstatněn zmatek č. 11. §u 281 tr. ř.

Z toho, jakož i z úvah předcházejícího odstavce plyne, že musí se vždy hleděti na odsouzení, trest a všechny jeho důsledky jako celek a jenom tak lze bezpečně posouditi, zda o reformaci in peius v tom kterém případě skutečně běží.